

CULTURAL PRESS AND THE NATIONAL IDENTITY

Dănuța-Cristina-Mariana Gherman

PhD. student, Tehnical University of Cluj-Napoca

Abstract: Cultural press played an important part in the promotion of the Romanian language, contributing to the affirmation of national identity in several spaces characterized by ethnic diversity. The literary critic and historian Nae Antonescu studied the Romanian publications and therefore enriched the cultural life of Satu Mare. The local cultural space of today has him to thank for the openness towards postbelic literature. In addition, the local publicists from 1989 up to date recognize Antonescu as the founding father.

Keywords: national identity, culture, Nae Antonescu

I. Scurtă istorie a presei românești din județul Satu Mare

La răscrucea dintre secolele al XIX-lea și XX presa românească devine izvor de istorie națională și școală de educație civică. Ea a îndeplinit un rol politic și cultural: „a intensificat prin toate mijloacele conștiința de sine a poporului român, l-a împins să se angreneze în mișcarea trepidantă a istoriei, să-și afirme personalitatea și să-și croiască drumul spre o existență de sine stătătoare.”¹

Identitatea culturală a ținutului Sătmarului a fost prezentată în puține lucrări, una dintre cărțile de referință rămânând *Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar 1700-2000*, lucrare scrisă de George Vulturescu, a cărei postfață este semnată de Nae Antonescu. În *Cuvânt înainte* autorul mărturisește: „La drept vorbind, putem fi de acord că scriitorii sătmăreni au apărut doar după Unirea din 1918. Încă o dovadă că scriitorul este legat de libertatea credinței și a limbii comunității sale (s.a.). Este condiționat de existența unor instituții culturale în limba sa: ziare, tipografii, școli, teatre.”²

Promovarea cuvântului scris într-o limbă românească frumoasă va fi realizată în Satu Mare abia în primii ani ai perioadei interbelice, de tineri intelectuali veniți din alte regiuni ale țării: Dariu Pop, Anton Davidescu, G.M. Zamfirescu, George A. Petre, D. Hinoveanu, Eugen Seleş, Al. Nicorescu, Octavian Ruleanu, Vasile Scurtu ș.a.³

Originar din Bistrița, Dariu Pop a ajuns în Satu Mare ca inspector pentru învățământ primar. Întemeietor de școli românești, scriitor, compozitor, dirijor, pictor, revizorul școlar Dariu Pop scoate în februarie 1921 primul număr al revistei „Țara de Sus”, după ce anterior colaborase la primul ziar românesc „Satu Mare”. Dacă bisăptămânalul „Satu Mare” aloca spațiu și pentru știri culturale, fără a acoperi nevoia de cultură a intelectualilor români, acest lucru îl reușește revista „Țara de Sus” al cărei director este Dariu Pop. Revista va apărea lunar până în iunie 1921

¹Paul Cornea, *Presa literară și istoria literaturii în revistele literare românești din secolul al XIX-lea. Contribuții monografice*, București, Editura Minerva, 1970, p. 9

²George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar 1700-2000*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2000, p.7

³Gheorghe Toduț, *Cultură sătmăreană în presa interbelică*, Satu Mare, Editura Solstițiu, 2003, p. 10

și strânge între paginile ei articole semnate de intelectuali sătmăreni și de colaboratori din țară: A. Davidescu, G. Tutoveanu, G.V. Botez, E. Seleș, D. Deleanu, respectiv Șt. O. Iosif.⁴ Revista conține articole și studii de istorie, istorie literară, recenzii, literatură; în paginile ei își găsesc loc relatări despre viața culturală românească din județ, iar ASTRA își găsește în „Țara de Sus” o tribună de lansare a propriilor proiecte. Darius Pop este și inițiatorul revistei „Viața școlară”, publicație dedicată învățătorilor din județul Satu Mare; revista apare o lungă perioadă – din 1924 până în 1940 – și cuprinde atât articole pe teme pedagogice, inclusiv documente ale Ministerului Instrucțiunii Publice, cât și creații literare sau eseuri cu valoare culturală. În deceniul al IV-lea, Darius Pop editează și primul cotidian românesc al Sătmarului: „Granița”. Subintitulat „Ziar de afirmație românească”, „Granița” apare din 8 aprilie 1934 până în 16 ianuarie 1935 și avea în cuprinsul său un editorial, articole de orientare generală, informații politice de actualitate, anunțuri, articole pe teme culturale, știri de politică externă. „Granița” s-a bucurat de aprecierea directorului revistei „Familia” din Oradea și a redactorului principal al ziarului „Universul”.

Alți intelectuali veniți la Satu Mare și ajunși colaboratori sau redactori ai publicațiilor locale sunt Anton Davidescu și George A. Petre, ambii legându-și numele de ziarul „Satu Mare”. Aceștia desfășoară o bogată activitate jurnalistică și culturală, primul fiind și corespondent al revistei „Cele trei Crișuri” din Oradea. La sugestia lui Davidescu vine la Satu Mare, în vara anului 1922, G.M. Zamfirescu, care ajunge foarte repede colaborator marcant al ziarului unde scriau cei doi. Articolele scrise de Zamfirescu se referă la o mare diversitate de teme, de la înființarea de școli și biblioteci, până la viața politică. Teatrul fiind marea sa pasiune, G.M. Zamfirescu militează pentru înființarea „Cercului cultural al tinerilor români din Satu Mare”, cercul propunându-și organizarea de spectacole de teatru, susținerea de conferințe populare, ridicarea unui bust al lui Vasile Lucaciu. O contribuție deosebită la dezvoltarea presei culturale a avut-o G.M. Zamfirescu prin editarea revistei „Icoane maramureșene”; din noiembrie 1923 până în august 1924 revista apare lunar și reunește articole scrise de colaboratori locali, deși intenția inițială a fost de a obține colaborarea unor nume consacrate la nivel național. În cele zece numere sunt publicate creații literare, informații despre teatru, traduceri, folclor, critică literară.

Stimulată de instituții oficiale sau de inițiativa unor intelectuali entuziaști, presa sătmăreană a dobândit în perioada interbelică un rol important în formarea opiniei publice, rol de care politicienii erau tot mai conștienți și mai interesați. Primele periodice românești în anii dintre cele două războaie mondiale s-au inspirat din realitățile social-politice specifice zonei, adresându-se unui public larg și divers, a cărui audiență o caută. Trecând peste greutatea inerentă începutului – lipsa de literatură românească și a unor gazetari de profesie – ziarele românești vor reuși să impună ideea de presă, susținând necesitatea schimbului de păreri și a informației politice și culturale.

Odată cu trecerea timpului, perioada dintre cele două războaie mondiale a cunoscut, în aria largă a vieții culturale, o puternică efervescentă, cu inerente interferențe cu viața politică a vremii, confirmând din plin interdependența celor două sectoare ale societății, reflectate firesc și în presa vremii. A apărut, între anii 1918 – 1940, un număr însemnat de ziare și reviste cu un conținut valoric inegal, cu grade diferite de audiență la publicul cititor, din rândul cărora o bună parte sistându-și apariția. Trecând peste anumite limite și spiritul de polemică generat de multe ori, ca urmare a intereselor politice urmărite, cele mai multe dintre ziarele și revistele vremii au urmărit obiective având același țel fundamental: consolidarea statului român și integrarea organică a județului Satu Mare în noul cadru teritorial, politic, social-economic și cultural.

⁴*Ibidem*, p. 11

Ziarele și revistele apărute au dat dovadă de multă sensibilitate față de multiplele probleme ce frământau societatea sătmăreană, iar evenimentele majore pe plan intern și internațional au fost urmărite și aduse la cunoștința publicului cititor.

Fiind zonă de graniță, presa sătmăreană s-a angajat cu toate forțele pentru apărarea independenței naționale și a integrității teritoriale. Alături de alte ziare și reviste existente deja, mai ales în deceniul al patrulea au apărut periodice cu conținut specific: „Hotarul” (1933 – 1936), „Granița” (1934 – 1935), „Frontul” (1935), „Glasul Hotarelor” (1936), angajate direct în lupta împotriva tendințelor revizioniste promovate de cercurile horthyste, care amenințau granițele de vest ale României. Adevărații reprezentanți ai presei sătmărene nu vor rămâne pasivi față de evenimentele social-politice, protestând cu hotărâre împotriva războiului, demascând ofensiva fascistă, cu pronunțate note antirevizioniste.

Alte ziare și reviste apărute și-au fixat ca obiectiv fundamental dezvoltarea și afirmarea culturii românești în această parte a țării. În acest caz este vorba de revistele literare care rămân, unele dintre ele, ca puncte de referință în ansamblul vieții spirituale sătmărene prin valoarea articolelor publicate și prin țelurile urmărite: ridicarea materială și spirituală a locuitorilor, răspândirea culturii naționale. În rândul acestor reviste literare s-au înscris: „Țara de Sus” (1921), prima revistă literară în limba română în Sătmăr; „Icoane Maramureșene” (1923 – 1924), „Sentinela de Nord” (1925), „Muguri”, subintitulată „revistă de literatură, artă și știință”, redactată de poetul Alexandru Nicorescu; au apărut cinci numere în care au fost publicate versuri, proză, articole și recenzii de carte. „Muguri” a fost „singura revistă care acoperea segmentul cultural”⁵ (în 1929 – 1930); o altă revistă prestigioasă în limba română din județul Satu Mare a fost „Afirmarea” (1936 – 1940), la care se adaugă alte publicații, care, deși au avut o existență redusă, merită a fi amintite în ansamblul presei literare sătmărene: „Săgeata” (1923), „Țara Oașului” (1925), „SânVăsâi”, revistă umoristică și satirică (1923 – 1938), „Mustul care se limpezește”, revistă pedagogică și culturală apărută într-un singur număr în decembrie 1928, „Datina” (1938).

„Țara de Sus” apare în 1921 din inițiativa lui Dariu Pop și are profilul unei reviste regionale ce militează pentru cultivarea limbii române literare. Colaboratorii revistei dovedesc preocupări în domeniul istoriei, al filologiei și al folclorului. „Țara de Sus” a recenzat, în mici note și însemnări critice, literatura și revistele vremii; în primul număr este subliniată valoarea artistică a romanului *Ion* pe care A. Davidescu îl consideră a fi o „lucrare care face cinste scriitorului și merită să fie citită de toată lumea”⁶. Revista a cuprins și articole de prezentare a regulilor ortografice ale limbii române, cronici culturale, pagini de pedagogie, informații economice, texte folclorice. Revista a apărut în perioada februarie-iunie 1921, fiind tipărite cinci numere.⁷

Cea mai importantă publicație culturală interbelică rămâne revista „Afirmarea”, apărută în perioada martie 1936 – august 1940, sub conducerea lui Constantin Gh. Popescu și Octavian Ruleanu. Distingându-se prin longevitate, dar și prin conținut, revista „Afirmarea” a însumat 56 de numere cu un total de 1000 de pagini. Puternic legat de numele revistei este cel al poetului maramureșan Ion Șugariu, care își va găsi în coloanele revistei un generos spațiu de afirmare

⁵George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmărului. Dicționar. 1700-2000*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2000, p. 147

⁶Viorel Câmpean, Marta Cordea, *Din presa sătmăreană de altădată /Nae Antonescu*, Satu Mare, Editura Citadela, 2013, p. 41

⁷Gheorghe Toduț, *Cultură sătmăreană în presa interbelică*, Satu Mare, Editura Solstițiu, 2003, p.19

poetică sau pentru opinii critice și care, ajuns student în București, a stimulat numeroși tineri din cercurile bucureștene să trimită lucrările lor spre a fi tipărite la „Afirmarea”.

Redactorii revistei „Afirmarea” împreună cu cei de la revista „Datina” organizau manifestări culturale, îndeosebi întâlniri cu scriitori – „Luna cărții”. Nae Antonescu menționează că în „România literară” condusă de Cezar Petrescu, în numărul 10 din 1939 se poate citi: „*Afirmarea* e o publicație curat redactată, paginile ei aduc multă tinerețe și mult entuziasm.”⁸

Ultima revistă de cultură din perioada interbelică a fost „Datina”, al cărei prim număr a apărut în aprilie 1938, sub conducerea lui Th.I. Țucanovici. În primul număr este publicată o scrisoare trimisă de Nicolae Iorga directorului revistei și se afirmă necesitatea unei Case Naționale cu bibliotecă publică. Misiunea revistei – mărturisită pe prima pagină a celui dintâi număr – este de „a lumina conștiința băștinașilor de la fruntarii, când la orizont se arată din plin prefacerile sociale. Menținerea prestigiului limbii noastre este o datorie sfântă a oricărui bun român, deoarece sunt români din tată-n fiu și din moși strămoși care încă nu știu românește”⁹.

Chiar dacă nu au reușit să impună un spirit critic de înaltă ținută sau să promoveze o literatură valoroasă, publicațiile sătmărene au contribuit la crearea unui climat spiritual local favorabil afirmării și dezvoltării culturii în limba română.

După război și în întreaga perioadă totalitaristă a existat o singură „pagină literar-artistică” în ziarul județean „Drapelul roșu”, devenit „Cronica sătmăreană”, după cum consemnează George Vulturescu în *Cuvânt înainte la lucrarea Cultură și literatură în ținuturile Sătmărulei. Dicționar 1700-2000*. „Cronica sătmăreană” a editat și un supliment cu titlul „Geneze”, apărut în perioada 1975 – 1988; alături de „pagina culturală” din ziar, suplimentul era singurul loc unde puteau publica scriitorii din județ.¹⁰

Revista „Tribuna” din Cluj a inițiat un supliment intitulat „Pagini sătmărene”, la propunerea lui Vasile Sălăjan, redactorul-șef al prestigioasei reviste clujene; suplimentul a oferit scriitorilor sătmăreni posibilitatea publicării până după 1989, când își vor tipări cele mai importante cărți.¹¹ „Paginile sătmărene” sunt „în mic o oglindă a cărților, creației literare și artistice din Satu Mare”¹². Realizatorii numerelor au fost: Ion Ghiur, Vasile Savinescu, Radu Ulmeanu, Ion Vădan, George Vulturescu. Au semnat cronică literară Gheorghe Glodeanu, Alexandru Pintescu, Nae Antonescu, Ion Ghiur ș.a. Alte articole critice sunt semnate de Nae Antonescu, Al. Pintescu, George Vulturescu, Gheorghe Bulgăr. A fost prezentată și activitatea teatrală, dar sunt referiri și la artiștii plastici sătmăreni. Suplimentul literar „Pagini sătmărene” a fost editat în intervalul decembrie 1984 – aprilie 1986, fiind tipărite nouă numere care au suplinit lipsa unei reviste literare județene, într-un timp în care astfel de publicații existau în alte județe.

Crearea Centrului județean de îndrumare a creației populare are drept consecință construirea unei echipe care va declanșa activitatea editorială locală. Centrul reunea tineri cu inițiativă și cu pregătire temeinică: dirijorul Petre Vacarciuc, profesorul și poetul Ion Vădan, ziaristul Ovidiu Suci, scriitorul Ioan Gavrițaș, graficianul Lucian Cociuba. Activitatea editorială începe prin apariția unor culegeri ocazionale: în 1969 se tipărește culegerea de literatură *Pagini literare*, reunind producții ale membrilor cenaclurilor literare din județ. Prin grija lui Ion

⁸Nae Antonescu, *Mărturii revuistice sătmărene: „Țara de Sus” și „Afirmarea”*. În: „Limbă și literatură”, vol. XVII, 1968, p. 156

⁹Gheorghe Toduț, *Cultură sătmăreană în presa interbelică*, Satu Mare, Editura Solstițiu, 2003, p. 33

¹⁰George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmărulei. Dicționar. 1700-2000*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2000, p. 93

¹¹Ibidem, p. 7

¹²Ibidem, p. 157

Vădan, Vasile Savinescu și Ovidiu Suci, apar două culegeri de texte literare publicate în 1978, respectiv în 1980, sub titlul *Afirmarea – pagini literare sătmărene*. Antologiile cuprind poezie, proză și critică literară (între semnatari numărându-se și Nae Antonescu)¹³.

Generația nouă de scriitori își face auzită vocea în reviste literare precum „Luceafărul”, „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, „Familia”, „Amfiteatru”, „Echinox”, dar capătă recunoaștere națională și prin apariția în antologii apărute în centre culturale importante din țară și chiar de peste hotare.

După 1989 fenomenul editorial cunoaște o adevărată explozie, atât sub aspectul publicării unor volume de autor, cât și în privința apariției de noi publicații. Săptămânalul de cultură „Solstițiu” apare încă din ianuarie 1990 sub coordonarea redactorului-șef Dumitru Păcuraru. Articolul-program intitulat *Cronici mărunte* este semnat de Nae Antonescu, cel care, începând cu numărul 3 (25 ianuarie 1990), va semna rubrica *Reviziuni necesare*. Tot atunci apare și „Pleiade”, revistă lunară de cultură a Casei de editură cu același nume, director Radu Ulmeanu, redactor-șef Ion Vădan; din colectivul de redacție a făcut parte și Nae Antonescu, alături de Cornel Munteanu și Grigore Scarlat, secretar general de redacție fiind Ion Ghiur. Revista „Pleiade” a apărut în perioada 1990-1994, fiind editate 14 numere. Între semnatarii cronicii literare se numără: poeții Ion Ghiur, Ion Vădan, dar și criticii sătmăreni Nae Antonescu, Gheorghe Glodeanu, Cornel Munteanu.

Radu Ulmeanu – care condusese și cenaclul „Afirmarea” până în 1989 – va edita ulterior revista „Acolada”, între colaboratori distingându-se criticul literar Gheorghe Grigurcu¹⁴. În aprilie 1998 își începe apariția și revista „Echipa”, editată de Casa Corpului Didactic Satu Mare. Cele nouă numere apărute evidențiază încercarea de a stimula și valorifica activitatea de cercetare a profesorilor sătmăreni, precum și de a încuraja activitatea de creație artistică.

Publicația care se impune încă de la începutul apariției ei din ianuarie 1990 este „Poesis”, revistă ce devine emblemă a vieții literare sătmărene. Revista îl are ca director fondator pe George Vulturescu, ajutat apoi de un colectiv alcătuit din: Gheorghe Glodeanu, Emil Matei și Al. Pintescu. Din 1995 colectivul redacției a fost format din Al. Pintescu și Ion Vădan. Aceștia s-au alăturat temporar Daniel Corbu, Alexandru Mușina, George Achim și Salah Mandi. „Poesis” a fost concepută ca o revistă de poezie și despre poezie, dar în ultimii ani a manifestat deschidere și spre alte genuri literare. În ton cu mișcarea literară a timpului, revista se completează cu *Caietele „Poesis”*, dedicate la început poezilor locali (Paul Grigore, Al. Pintescu), apoi și altor poeți importanți (Alexandru Mușina, Ștefan Augustin Doinaș, Gellu Naum). Alteori *Caietele* sunt consacrate unui eveniment, unei teme sau scriitorilor tineri.

Începând cu 1996 se organizează manifestarea Zilele culturale „Frontiera Poesis”, manifestare care reunește anual la Satu Mare numeroși scriitori din toate colțurile României, alături de personalități din alte țări, marcând o intensă și valoroasă activitate culturală în ținutul Sătmăruului. Revista „Poesis” și toate manifestările culturale care și-au legat existența de numele devenit emblemă pentru Satu Mare au stimulat creația, au sprijinit afirmarea talentelor locale și au contribuit, prin deschiderea națională și internațională, la receptarea valorilor create în diferite locuri din lume.

În *Postfața la Dicționarul* realizat de George Vulturescu, Nae Antonescu afirmă: „Înainte de vremea Primului Război Mondial posibilitățile de afirmare literară ale sătmărenilor români au fost limitate. [...] Practic, literatura română în părțile sătmărene începe cu anul 1874, dată la care

¹³ibidem, p. 18-19

¹⁴Doru Radosav și Claudiu Porumbăcean (coordonatori), *Monografia județului Satu Mare*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2016, p. 262

Petru Bran publică volumul *Mărgăritare sau sentințe poetice...*[...]. Acești autori nu pot fi socotiți *scriitori*, ei au fost **cărturari** (s.a.) care au modelat conștiința cititorilor în dimensiunea morală a existenței.¹⁵ Se poate afirma că prin activitatea din perioada interbelică, reluată la scurt timp după război, și cunoscând un impuls după 1968, cultura sătmăreană recuperează prin oamenii săi de litere și prin publicistică rămânerea în urmă față de alte regiuni ale țării. Poezii, prozatorii, criticii sătmăreni din a doua jumătate a secolului XX sunt astăzi cunoscuți și recunoscuți în țară și în străinătate, reușind prin activitatea lor să modeleze conștiința cititorilor din acest colț de țară.

II. Nae Antonescu și presa locală

Personalitatea care a impulsionat viața culturală a județului Satu Mare, îndeosebi după 1968 când a fost reorganizat administrativ și teritorial Sătmarul, este Nae Antonescu. Format în climatul perioadei interbelice, criticul și istoricul literar Nae Antonescu a fost intelectualul cu cea mai temeinică pregătire filologică și cu cea mai bogată activitate culturală din județul Satu Mare. Numit „patriarh al literaturii sătmărene”¹⁶, Nae Antonescu a devenit în același timp sursă de referință pentru cercetarea revuisticii românești, fiind citat în lucrări de sinteză precum *Dicționarul presei literare românești* de Ion Hangiu, *Dicționarul literar 1613-1997 al județului Bistrița-Năsăud* de Teodor Tanco, *Istoria literaturii maghiare din România. 1918-1989* de Gavril Scridon.

Partea cea mai valoroasă a activității lui Nae Antonescu o constituie cercetarea revuisticii literare, demers fundamentat pe convingerea sa că revuistica aduce contribuția cea mai valoroasă la cunoașterea literaturii și la scrierea istoriei literare. Între lucrările sale din acest domeniu se disting volumele *Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu*, 1985, monografia *Revista Jurnalul literar*, 1999 și *Reviste din Transilvania*, 2001. În *Prefață* la aceasta din urmă mărturisește că studiul presei literare a fost o constantă a vieții sale: „O viață întreagă m-am preocupat cu studierea acestor reviste literare interbelice. Le-am răsfoit paginile îngălbenite de vreme, pe cele mai multe le-am scos din uitare trezindu-le la viață și niciodată nu le-am părăsit”¹⁷.

Publicistul Nae Antonescu a avut contribuții foarte generoase în paginile publicațiilor sătmărene: „Cronica sătmăreană”, cu suplimentul cultural intitulat „Geneze”, „Buciumul”, „Satu Mare. Studii și comunicări”, „Afirmarea. Pagini literare sătmărene”, „Poesis”, „Drapelul roșu”, „Luceafărul” (revistă a Liceului „Mihai Eminescu”), „Ardealul”, „Azur” (revistă a Liceului Industrial Tășnad), „Școala sătmăreană. Culegere de studii și articole metodico-științifice și de creație ale cadrelor didactice”. Însă studiile și articolele dedicate presei sătmărene se găsesc răspândite și prin diferite publicații din alte județe, cum ar fi: „Pagini maramureșene”, „Tribuna”, „Cele trei Crișuri”, „Discobolul” (Alba Iulia), „Hyperborera” (Oradea).

Între preocupările publicistice ale lui Nae Antonescu un loc important îl ocupă prezentarea istoriei presei transilvănene în limba română. Iată câteva titluri sugestive: *Mărturii revuistice sătmărene: Țara de Sus și Afirmarea*, în „Pagini maramureșene”, Baia Mare, 1967; *Mențiuni revuistice sătmărene: Țara Oașului*, în „Cronica sătmăreană” din 14 mai 1977; *Pilda vie a înaintașilor*, în „Cronica sătmăreană” din 7 ianuarie 1981; *Din trecutul revistelor sătmărene: revista Muguri*, în „Cronica sătmăreană” din 29 noiembrie 1981; *Moment revuistic*

¹⁵Nae Antonescu, *Postfață la Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar. 1700-2000*, de George Vulturescu, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmar, 2000, p.265

¹⁶Alexandru Zotta, *Viața literară artistică – Un areal literar în afirmare*, în *Monografia județului Satu Mare*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2016, p.259

¹⁷Nae Antonescu, *Reviste din Transilvania*, Oradea, Biblioteca Revistei Familia, 2001, p. 7

transilvan, în „Cronica sătmăreană” din 23 noiembrie 1986; *Din istoria presei sătmărene*, în „Satu Mare. Studii și comunicări”, 1992-1993; *Bibliografia presei românești sătmărene*, în „Satu Mare. Studii și comunicări”, 1994-1995; *Viața școlară: din istoria presei interbelice*, în „Cele trei Crișuri”, Oradea, mai-iunie 1996; *Istoria presei sătmărene: 1. Biruința română 2. Ogorul sătmărean*, în „Satu Mare. Studii și comunicări”, 1997; *Istoria presei sătmărene: Buciumul*, în „Hyperborera” (Oradea), iunie 1999.

Nae Antonescu a surprins în articolele sale principalele aspecte ale vieții culturale sătmărene. A fost preocupat de activitatea teatrală – *Un imperativ al vieții culturale sătmărene: înființarea unui teatru popular*, articol publicat în „Drapelul roșu” în 8 decembrie 1967, dar a prezentat și personalități naționale care și-au legat destinul de județul Satu Mare și pe care le-a prezentat pentru cititorul sătmărean: *George M. Zamfirescu la Satu Mare*, în „Cronica sătmăreană”, 12 octombrie 1968; *Ion Șugariu*, în „Pagini literare din creația membrilor cenaclurilor și cercurilor literare”, Satu Mare, 1971; *O sută de ani de la nașterea poetei Elena Farago. Relații cu părțile Sătmăruului*, în „Cronica sătmăreană”, 13 mai 1978; *Eminescu și părțile sătmărene*, în „Cronica sătmăreană”, 12 ianuarie 1980; *Centenar Goga: O prietenie ideală*, în „Cronica sătmăreană”, 21 martie 1981; *Memorialistică: scriitori români la Satu Mare*, în „Geneze”, decembrie 1981; *Liviu Rebreanu și părțile sătmărene*, în „Cronica sătmăreană”, 24 noiembrie 1985; *Dumitru Hinoveanu*, în „Poesis”, ianuarie-februarie 1997.

Îl regăsim pe Nae Antonescu între semnatarii unor articole din publicații importante pentru perioada totalitară, când libertatea cuvântului era îngădită: revista „Tribuna” din Cluj inițiasă un supliment intitulat „Pagini sătmărene”, la propunerea lui Vasile Sălăjan, redactorul - șef al prestigioasei reviste clujene; găsim cronici literare semnate de Nae Antonescu alături de nume importante ale momentului, cum sunt Gheorghe Glodeanu, Alexandru Pintescu, Ion Ghiur ș.a.

O altă publicație culturală reprezentativă pentru anii de după război a fost revista „Prietenii artei”, apărută la Carei în iunie 1947, fiind tipărite două numere; printre semnatarii articolelor de critică și istorie literară se numără și Nae Antonescu, care semnează cu pseudonimul N. A. Terebești.

Dup 1989 regăsim numele lui Nae Antonescu între inițiatorii unor publicații locale: săptămânalul de cultură „Solstițiu”, apărut încă din ianuarie 1990 sub coordonarea redactorului-șef Dumitru Păcuraru, are articolul-program intitulat *Cronici mărunte* semnătura lui Nae Antonescu, cel care, începând cu numărul 3 (25 ianuarie 1990), va semna rubrica *Reviziuni necesare*. Tot atunci apare și „Pleiade”, revistă lunară de cultură a Casei de editură cu același nume, director Radu Ulmeanu, redactor-șef Ion Vădan; din colectivul de redacție a făcut parte și Nae Antonescu, alături de Cornel Munteanu și Grigore Scarlat.

Aplecându-se cu răbdare asupra fiecărei publicații apărute pe teritoriul județului Satu Mare, Nae Antonescu sublinia condițiile vitrege în care presa în limba română și-a scris primele pagini: „Istoria presei culturale sătmărene este destul de zbuciumată. Cauze multiple au făcut ca în acest colț de țară revistele să apară sporadic, cu însemnate eforturi financiare și redacționale; se simțea în primul rând lipsa unui instrument eficace, de exprimare limpede a ideilor, o limbă curat românească [...] și apoi o atmosferă prielnică unor asemenea îndeletniciri spirituale”.¹⁸

III. CONCLUZII

¹⁸ Viorel Câmpean, Marta Cordea, *Din presa sătmăreană de altădată/Nae Antonescu*, Satu Mare, Editura Citadela, 2013, p. 38

Încă din timpul studenției, Nae Antonescu a colaborat la numeroase publicații literare, preocupările de publicistică intensificându-se după anul 1961, când se impune în viața literară, numele lui fiind întâlnit într-un mare număr de reviste naționale: „Tribuna”, „Steaua”, „Familia”, „Viața Românească”, „Luceafărul”, „Convorbiri literare”, „Poesis”, „Nord Literar”, dar și în presa locală. A mai semnat I.A. Terebești, Nae Tarabă, Silviu Alexe, Titus Clemente.

Lectura presei literare a fost o adevărată pasiune a lui Nae Antonescu. În cuprinsul *Jurnalului* se fac mereu trimiteri la materiale publicate de diverși autori, dar și despre importanța presei culturale în promovarea creației literare. Perioada interbelică este remarcată prin mai multe referiri la presa acelor ani. Într-o consemnare datată 10 mai 1975¹⁹ spune că această perioadă, în comparație cu cea actuală, a înregistrat un succes deosebit pentru beletristica românească, cu nimic inferioară marilor literaturi. Acum au apărut marile reviste de cultură: „Sburătorul”, „Viața Românească”, „Kalende”, „Pagini literare”, „Revista Fundațiilor”, „Gândirea”. „Sburătorul” oferea zestrea critică a lui Eugen Lovinescu, „Viața Românească” – figura lui Garabet Ibrăileanu și pe a lui Mihail Sadoveanu, „Gândirea” – cultivarea autohtonismului românesc, „Kalende” - raționalismul intelectual etc.

De publicistică pe Nae Antonescu îl leagă o activitate monumentală (peste 100 de articole de istorie sau cronică literară), dar și două proiecte nefinalizate: un volum *Reviste literare* (alcătuit din 3 părți: studii despre reviste, fișe revuistice și cercetări revuistice), respectiv un volum intitulat *Convorbiri revuistice*. În 11 octombrie 1976 mărturisește în *Jurnal*: „revuistica a fost și rămâne una din marile pasiuni ale vieții mele”²⁰.

Omul de cultură sătmărean Ioan Nistor scria într-un articol publicat în revista „Poesis” în 2008, imediat după trecerea în neființă a lui Nae Antonescu:

„O personalitate proeminentă, atât de necesară Nord-Vestului, în linia lui Petru Bran, Dariu Pop, Gabriel Georgescu. Pe plan național era o autoritate în materie de reviste literare interbelice, ardeleni îndeosebi, mereu bine informat, mereu cu fișierele deschise. Era cunoscut prin memoria excepțională și printr-o rigoare exemplară. Om al bibliotecii, al scrisului, era cel la care puteai apela oricând pentru o sugestie, pentru informații exacte.”²¹

Spațiul cultural sătmărean îi datorează lui Nae Antonescu deschiderea spre literatura postbelică, iar publicistica locală de după Revoluție îl recunoaște ca întemeietor.

BIBLIOGRAPHY

Lucrări de autor

ACHIM, Valeriu, *Nord-Vestul Transilvaniei. Cultură națională – finalitate politică. 1848 – 1918*, Baia Mare, Editura Gutinul, 1998

ANTONESCU, Nae. *Reviste din Transilvania*, Oradea, Biblioteca Revistei Familia, 2001

ANTONESCU, Nae. *Scriitori și reviste literare din perioada interbelică*, Editura Revistei Convorbiri Literare, 2001

ANTONESCU, Nae. *Jurnal literar (1974 – 1989)*, ediție și studiu introductiv de Florina Ilis, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2015

¹⁹ANTONESCU, Nae. *Jurnal literar (1974 – 1989)*, ediție și studiu introductiv de Florina Ilis, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2015, pag. 31

²⁰ANTONESCU, Nae. *Jurnal literar (1974 – 1989)*, ediție și studiu introductiv de Florina Ilis, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2015, pag. 68

²¹ Ioan Nistor, *Accente deschise: cărți și autori din Nord-Vest*, Satu Mare, Editura Citadela, 2012, p. 111

- ALBERT, Pierre, *Istoria presei*, traducere de Irina Maria Sile, Iași, Institutul European, 2002
- BĂLU, Daniela, *Multiculturalitate și identitate etnică*, ediția a II-a, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2008
- BREAZU, Ion, *Literatura Transilvaniei. Studii. Articole.Conferințe*, Editura Casa Școalelor, 1944
- CESEREANU, Ruxandra, *Curente și tendințe în jurnalismul contemporan*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2003
- CIACHIR, Dan, *În lumea presei interbelice*, Iași, Editura Timpul, 2008
- CORNEA, Paul, *Presa literară și istoria literaturii în revistele literare românești din secolul al XIX-lea. Contribuții monografice*, București, Editura Minerva, 1970
- DĂNCILĂ, Andreea-Oana, *Elitele culturale românești în Transilvania în prima perioadă a secolului al XX-lea*, Cluj-Napoca, 2012
- GLODEANU, Gheorghe, *60*, ediție îngrijită și editată de Aurel Pop, Satu Mare, Editura CITADELA, 2017
- GLODEANU, Gheorghe, *Narcis și oglinda fermecată. Metamorfozele jurnalului intim în literatura română*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2012
- HANGIU, I., *Dicționarul presei literare românești (1790-2000)*, Ediția a III-a, București, Editura Institutului Cultural Român, 2004
- IBRĂILEANU, Garabet, *Spiritul critic în cultura românească*, Chișinău, Editura Litera, 1999
- IORGA, Nicolae, *Istoria literaturii românești contemporane II. In căutarea fondului*, Ediție îngrijită, note și indice de Rodica Rotaru, București, Editura Minerva, 1985
- IORGA, Nicolae, *Istoria presei românești*, București, Muzeul Literaturii Române, 1999
- LESCHIAN, Vasile, *Afirmarea. Studiu monografic. Indice bibliografic*, Baia Mare, Editura Bibliotecii Județene "Petre Dulfu", 2004
- NISTOR, IOAN, *Accente deschise: cărți și autori din Nord-Vest*, Satu Mare, Editura Citadela, 2012
- PETCU, Marian, *Istoria presei românești*, București, Editura Triton, 2002
- POPA, Mircea, *Istoria presei românești din Transilvania*, București, Editura Triton, 2003
- SCRIDON, Gavril, *Istoria literaturii maghiare din România. 1918-1989*, Cluj-Napoca, Editura Promedia Plus, 1996
- SIGMIREAN, Cornel, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.
- TANCO, Teodor, *Dicționar literar 1613-1997 al județului Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Editura Virtus Romana Rediviva, 1998
- TODUȚ, Gheorghe, *Cultură sătmăreană în presa interbelică*, Satu Mare, Satu Mare, Editura Solstițiu, 2003
- VULTURESCU, George, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmăreanului. Dicționar 1700-2000*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2000

Articole în publicații seriale

- ANTONESCU, Nae. *Un critic de vocație*. În: „Școala sătmăreană”, an 1979, p. 287-289
- ANTONESCU, Nae. *Revistele școlare și educația literară a elevilor*. În: „Școala sătmăreană, culegere de studii metodico-didactice, de cercetare științifică și creații literar-artistice”, an 1980, p. 153-158

CUBLEȘAN, Constantin. *Nae Antonescu*. În: „Acolada”, an 2008, vol. 2, nr. 15, p. 17-18
SĂLUC, Horvat. *Dreptul la memorie. Nae Antonescu – file de jurnal*. În: „Nord Literar”, nr. 7-8 iulie-august 2016;

SCARLAT, Grigore. *Interbelicul din Terebești*. În: „Steaua”, an 2007, vol. 58, nr. 9, p. 13-17

VIMAN, Ioan. *Publicații ale dascălilor sătmăreni în perioada interbelică*. În: „Școala sătmăreană”, martie 2016, nr. 18, serie nouă, p. 3-7

Lucrări colective

CÂMPEAN, Viorel; CORDEA, Marta. *Din presa sătmăreană de altădată /Nae Antonescu*. Satu Mare, Editura Citadela, 2013

HANGIU, I. (coord.), *Presa literară românească*, București, Editura pentru literatură, 1968

MARINESCU, Eugen (coord.), *Din presa literară românească(1918 – 1944)*, București, Editura Albatros, 1986

PECICAN, Ovidiu (coord.), *România interbelică: istorie și istoriografie*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2010

PETCU, Marian (coord.), *Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedie cronologică*, ediția a treia, Iași, Editura Polirom, 2012

POPA, Mircea; TAȘCU, Valentin, *Istoria presei literare românești din Transilvania de la începuturi până în 1918*, București, Editura Tritonic, 2003

RADOSAV, Doru și PORUMBĂCEAN, Claudiu (coordonatori), *Monografia județului Satu Mare*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2016